

МІНІСТРЕСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної (військової) адміністрації
Державний біотехнологічний університет
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького
Харківська обласна громадська організація
«Науковий центр дидактики менеджмент-освіти»

МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПРАВА ЛЮДИНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: СУЧАСНИЙ
СТАН, ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ»

16 квітня 2026 року

Харків
2026

УДК 342.7:321.231.14
П69

Редакційна колегія:

Михайлов В. М., доктор технічних наук, професор; **Серік М. Л.**, кандидат технічних наук, доцент; **Москаленко О. В.**, доктор юридичних наук, професор; **Дуюнова Т. В.**, доктор економічних наук, кандидат юридичних наук, професор; **Коваленко О. О.**, доктор юридичних наук, професор; **Грещук Г. І.**, доктор економічних наук, доцент; **Шерстюк С. В.**, кандидат економічних наук, доцент; **Нагаєв В. М.**, доктор педагогічних наук, професор; **Ковач О.В.**, кандидат юридичних наук; **Ковач Д. Л.**, кандидат юридичних наук, доцент.

П 69

Права людини в глобалізованому світі: сучасний стан, шляхи реалізації та механізми захисту [Електронне видання]: матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 квітня 2026 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2026. – 440 с. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/>

ISBN 978-617-8742-05-8

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на III всеукраїнську науково-практичну конференцію «Права людини в глобалізованому світі: сучасний стан, шляхи реалізації та механізми захисту», яка відбулась у Державному біотехнологічному університеті 16 квітня 2026 року.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори тез несуть повну відповідальність за достовірність інформації, що в них висвітлюється, а також за відповідність матеріалів нормам законодавства, моралі та етики.

УДК 342.7:321.231.14

ISBN 978-617-8742-05-8

© Колектив авторів, 2026.

3. Мудрак С. І. , Організаційно-правові аспекти охорони прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. *Юридичний науковий журнал*. - Випуск № 1 вересень, 2024. – С. 51-60



Політова А. С.,
кандидат юридичних наук, доцент
Маріупольський державний університет (м. Київ)
e-mail: politova1954@gmail.com

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію суверенної незалежної демократичної правової держави України 24 лютого 2022 р., Офісом Генерального прокурора України задокументовано 395 фактів сексуального насильства, зокрема, постраждалими є 248 жінок, 147 чоловіків і 23 неповнолітніх (22 – дівчат і один хлопець). Але, враховуючи те, що сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту має латентність та враховуючи, що територія є окупованою і постраждалі від таких діянь не мають можливості звернутися до правоохоронних органів, кількість таких фактів є набагато більшою.

Можна погодитися з такою точкою зору, що міжнародне та національне право встановлюють чіткі межі допустимих обмежень прав і свобод, а також визначають права, що не підлягають жодним обмеженням. Захист прав людини під час війни є спільною відповідальністю держави, міжнародної спільноти та громадянського суспільства. Повага до людської гідності, життя і свободи має залишатися безумовним пріоритетом навіть в умовах воєнного стану та збройного конфлікту [1, с. 108].

Як відзначають К.С. Степанчук і Р.О. Максимович, ключову роль у міжнародно-правовому регулюванні заборони сексуального насильства в умовах збройних конфліктів відіграє Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 р. Подальшу деталізацію зазначених положень забезпечують статті 75-77 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949 року, що встановлюють спеціальні гарантії захисту жінок та дітей як особливо вразливих груп у ситуаціях збройного конфлікту. До системи міжнародно-правових джерел, що становлять нормативну основу протидії сексуальному насильству під час збройних конфліктів, належать не лише обов'язкові до виконання договори, а й акти рекомендаційного та програмного характеру, зокрема Пекінська декларація та Платформа дій (1995), Загальна рекомендація No 30 Комітету CEDAW, а також Римський статут Міжнародного кримінального суду, який передбачає кримінальну відповідальність за сексуальні злочини у якості воєнних злочинів [2, с. 228].

Відзначимо, що КК України не містить статті, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту, не дивлячись на те, що такі пропозиції висловлювались окремими дослідниками. Так, наприклад, І. Д. Мельниченко у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні» обґрунтувала необхідність розроблення та ухвалення загальнодержавної програми запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, яка б ураховувала особливості функціонування сектору безпеки і оборони у частині запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються в умовах збройного конфлікту [3, с. 25]. Проте, правоохоронні органи такі діяння кваліфікують за ст. 438 КК України, яка встановлює відповідальність за:

ч. 1 – Жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування

засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, незаконне переміщення або депортація дитини, невиправдана затримка репатріації дитини, вербування або використання дитини для участі у збройному конфлікті, воєнних (бойових) діях, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також віддання наказу про вчинення таких дій;

ч. 2 – Ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людини [4].

Що ж стосується судової практики, то вироків саме за цією категорією кримінальних проваджень не так багато – 13. Так, зокрема, у вирокі Макарівський районний суд Київської області від «06» листопада 2025 р. (Справа № 370/399/23, Провадження № 1-кп/370/229/23) судом встановлено: «Продовжуючи злочинну діяльність та посягаючи на встановлений відповідними міжнародними актами порядок ведення війни, ОСОБА_11 перебуваючи у зазначеному вище місці, в порушення вимог ст. ст. 13, 33, 47, 147 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949, ст. 51, 75, 76 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 08.06.1977, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, переслідуючи мету незаконного позбавлення волі людини та задоволення статевої пристрасті природним способом, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно-небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, розуміючи насильницький характер своїх дій по відношенню до ОСОБА_10, наказав останній взутися та вийти у двір домоволодіння, тобто незаконного позбавив її права на свободу пересування, а саме права вільного та безперешкодного за своїм бажанням переміщатися у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб та у будь-який час, що виразилось в психологічному змушенні потерпілої прослідувати з ним.

Після чого, ОСОБА_11, посягаючи на охоронювані законом суспільні відносини, що забезпечують статево недоторканість ОСОБА_10, ІНФОРМАЦІЯ_6, подолавши опір останньої, шляхом демонстрації автоматичної

вогнепальної стрілецької зброї та погрожуючи застосуванням насильства небезпечного для життя та здоров'я потерпілої ОСОБА_10 примусив останню слідувати за ним у напрямку сусіднього домоволодіння. Після чого, ОСОБА_11 у порушення норм міжнародного гуманітарного права, щодо заборони застосування відносно цивільного населення тортур, мордування, образливого, принижуючого та жорстокого поводження, взяття заручників, зґвалтування та інших актів насильства, що мають на меті тероризувати цивільне населення, протиправно привів потерпілу ОСОБА_10 на територію домоволодіння АДРЕСА_4.

Реалізуючи свій злочинний умисел, ОСОБА_11 завів ОСОБА_10 у вказаний вище будинок, де у проміжку часу приблизно з 14 до 15 години 07.03.2022, використовуючи свою фізичну перевагу, долаючи волю потерпілої чинити опір, шляхом демонстрації автоматичної вогнепальної стрілецької зброї, та погроз застосування насильства небезпечного для життя і здоров'я потерпілої, примусив її зняти одяг та проти волі ОСОБА_10, вчинив дії сексуального характеру, пов'язані із вагінальним проникненням в тіло з використанням геніталій, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування).

Насильницький статевий акт тривав приблизно 10-15 хвилин і був припинений через появу на місці вчинення злочину інших військовослужбовців зс рф.

ОСОБА_11 обвинувачується у жорстокому поводженні з цивільним населенням, забороненому, порушенні законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, тобто вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України» [5].

Відзначимо, що сексуальне насильство в умовах збройного конфлікту має різні форми, до яких відповідно до положень міжнародного гуманітарного права відносяться: зґвалтування, сексуальне рабство, примушування до проституції, примусова вагітність, примусовий аборт, примусова стерилізація, будь-які інші форми сексуального насильства, такі як катування, каліцтво статевих органів,

примусове оголення, примусове спостереження за сексуальним насильством щодо родичів чи близьких тощо. Цей перелік є невичерпним, а отже відносити до сексуального насильства лише кримінально протиправні діяння, що посягають на статеву свободу та статеву недоторканість особи не варто.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, ми вважаємо, що у чинний Кримінальний кодекс України необхідно доповнити статтею, яка б встановлювала кримінальну відповідальність за сексуальне насильство в умовах міжнародного конфлікту. Це б дозволило не тільки виокремити такі діяння в окремі провадження, а й уникнути конкуренції норм при їх кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Лазарева Т. Забезпечення та захист прав людини в умовах воєнного стану та збройного конфлікту. *Пропілеї права та безпеки*. 2026. № 8. С. 106-108. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.8.21>.
2. Stepanchuk K. S., Maksymovych R. O. Sexual violence during armed conflicts: international legal mechanisms of accountability. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*. 2025. Vol. 4, no. 89. P. 226–231. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.33>.
3. Мельниченко І. Д. Кримінологічна характеристика та запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні: дис... д-ра філос. : 081 «Право» (08 – Право) / МВС України, Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2025. 244 с.
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 15 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Вирок Макарівського районного суду Київської області від «06» листопада 2025 р. (Справа № 370/399/23, Провадження № 1-кп/370/229/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131666261> (дата звернення: 16.04.2026).



ТЕЛЕФАНКО Б. М.

кандидат юридичних наук, професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна
e-mail: telefbm@i.ua

**ЩОДО ТЕНДЕНЦІЙ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ КРИМІНАЛЬНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ**